

## ÚVOD

# *Kto je Ježiš?*

Ježiš so svojimi priateľmi kráča do Cézarey Filipovej, do mesta ležiaceho približne štyridsať kilometrov severne od Galilejského jazera. Rozprávania o tom sa nachádza približne uprostred v Markovho evanjelia. Ježiš sa z ničoho nič pýta: „Za koho ma pokladajú ľudia?“

Zdá sa, že tým svojich priateľov zaskočil. Možno sa hanbia, ako keď niekto spomenie tabuizovanú tému. Možno tú otázku potajomky rozoberali už predtým a doteraz len čakali, či sa nájde niekto dostatočne priamy na to, aby sa Ježiša spýtal na jeho totožnosť. Možno Ježiš počul, ako sa hádali o tom, kto vlastne je.

Učeníci váhavo predostreli svoje odpovede: „Za Jána Krstiteľa, iní za Eliáša,“ vraveli, „a iní za jedného z prorokov.“ Tým zrejme hodnoverne zhrnuli vtedajšiu mienku. Herodes, ktorý v prvom storočí vládol v Galilei, si myslel, že Ježiš by mohol byť Jánom Krstiteľom, ktorý vstal z mŕtvych. A mnohí Židia verili, že Eliášov návrat bude predzvesťou Božej vlády, o ktorej si niektorí v tej oblasti mysleli, že nastane čoskoro. Aj prirovnanie k jednému z prorokov tiež vyzeralo rozumne, ak vezmeme do úvahy podobnosti medzi nimi a Ježišom. Tomu, aby povedali, čomu veria oni, sa však učeníci opatrne vyhli.

A tak sa ich Ježiš spýtal priamo: „A za koho ma pokladáte vy?“<sup>1</sup>

Kým je? Načo ďalšia kniha o tomto Židovi, ktorý žil v prvom storočí? Prečo som strávil roky štúdiom života nejakého potulného kazateľa z akéhosi zapadákov?

Prečo som sa dva týždne plahočil pod pražiacim slnkom po Izraeli, len aby som si mohol pozrieť miesta, kde tento bývalý tesár žil a ktoré možno (a možno aj nie) navštívil? Ba čo viac, prečo som Ježišovi zasvätil celý svoj život? V odpovediach sa musím vrátiť k otázke: Kým je Ježiš pre mňa? Takže je na mieste objasniť vám to a až potom začať naše putovanie.

Mojím východiskom je typický teologický výrok: Ježiš Kristus je pravý človek a pravý Boh. Toto je jedna z prvých vecí, ktoré sa kresťania učia o svojej viere.

Ale čo to znamená? Začnime tým, že Ježiš Nazaretský, človek, ktorý chodil po Palestíne v prvom storočí, nebol Boh predstierajúci, že je človek.<sup>2</sup> Bol to muž z mäsa a kostí, skutočný, nefalšovaný človek, ktorý zažil všetko to, čo zažívajú ľudia.

Ježiš sa narodil, žil a zomrel tak ako akákoľvek iná ľudská bytosť. Dieťa menom Ješua vstúpilo do sveta bezmocné, rovnako ako ktorýkoľvek iný novorodenec, a takisto bolo závislé od svojich rodičov. Potreboval, aby ho krmili, nosili na rukách, dali ho odgrgnúť a prebaľovali ho. Ako chlapec vyrastajúci v nenápadnom meste Nazaret si Ježiš isto neraz odrel kolená na kamenistej zemi, narazil hlavou do dverí a popichal prsty na trňoch. Pozoroval východ a západ slnka nad galilejskou krajinou, zaujímal ho, ako ďaleko je mesiac, a pýtal sa, prečo hviezdy žmurkajú.

Ježiš mal rovnaké telo ako vy alebo ja, a to znamená, že jedával, pil a spal. Mal aj pohlavné túžby a potreby. Dospelý Ježiš cítil radosť aj smútok, smial sa na veciach, ktoré mu pripadali smiešne, a plakal nad stratou. Ako pravá ľudská bytosť s pravými ľudskými emóciami prežíval sklamanie aj nadšenie. Na konci dlhého dňa býval unavený a z času na čas býval aj chorý. Natiahol si sval, bývalo mu zle od žalúdka a možno

mal aj čosi zlomené. Tak ako my všetci, aj on sa potil, škrabal a kýchal.

Ježiš zakúsil všetko, čo patrí k ľudskej existencii – okrem hriechu.

Jeho ľudskosť je kameňom úrazu pre mnohých ľudí, vrátane niektorých kresťanov. Príhody v evanjeliách, pri ktorých sa opisujú prejavy Ježišových silných a nepríťažlivých ľudských emócií, môžu vyviesť z miery tých, ktorí sa radšej zameriavajú na jeho božskú prirodzenosť. Na jednom mieste v Evanjeliu podľa Marka napríklad príkro odpovedá žene, ktorá ho žiada o uzdravenie svojej dcéry.<sup>3</sup> Žena nie je Židovka a zdá sa, že z toho dôvodu ju Ježiš odbije necitlivou poznámkou: „Nie je dobré vziať chlieb deťom a hodiť ho šteňatám.“

To je pichľavá výčitka bez ohľadu na to, aký mala kontext. Keď žena odpovedá, že aj šteňatám sa dostáva pod stolom odrobiniek, Ježiša to obmäkčí. Dcéru jej teda uzdraví.

Prečo Ježiš hovoril tak ostro? Bolo to preto, lebo zavítal do „končín Týru“, ako ten kraj nazýva evanjelista Marek, na nežidovské územie, kde podľa všetkého nikto nečakal, že bude konať zázraky? Ak to tak bolo, prečo teda so ženou nehovoril miernejšie, ale použil slovo, ktoré sa za jeho čias pokladalo za nanajvýš hanlivé?<sup>4</sup> Skúšal tým jej vieru a chcel vidieť, či napriek tomu uverí? Ak áno, potom to urobil naozaj drsne, úplne v rozpore s milosrdným Ježišom, ktorého by sme mnohí v evanjeliách čakali.

Je však možné, že Ježiš sa od tejto vytrvalej ženy mal čosi naučiť: že jeho poslanie malo zahrňovať všetkých, nie len Židov. A možnože bol len unavený. Krátko pred týmto príbehom v evanjeliu nám Marek vraví: „Vošiel do jedného domu, lebo nechcel, aby niekto o ňom vedel.“ Táto stručná poznámka môže naznačovať jeho fy-

zickú vyčerpanosť. Nech už to bolo akokoľvek (nikdy to nebudeme s istotou vedieť), obe tieto možnosti – či už sa mal niečo naučiť, alebo bol unavený – dokonale ukazujú Ježišovu ľudskosť.

To rozprávanie má však aj druhú časť: uzdravenie. Ježiš vraví žene: „Pre tieto slová choď, zlý duch vyšiel z tvojej dcéry.“ A keď prišla domov, píše Marek, našla svoje dieťa ležať na posteli a „zlý duch bol preč“.

„Pravý Boh a pravý človek“ znamená, že Ježiš Nazaretský bol nielen skvelý chlapík, inšpiratívny učiteľ a svätý muž. Nebol iba charizmatickým tesárom, bystrým rozprávačom, súcitným liečiteľom či odvážnym prorokom. On bol Boh.

Na Ježišovu otázku „Za koho ma pokladáte vy?“ Napokon odpovedá Peter: „Ty si Mesiáš.“ No Ježiš je božský – je čosi oveľa viac, než Peter mohol chápať, keď ho označil za Mesiáša.

Vykonal udivujúce skutky a evanjelisti ich nazývali buď „mocnými činmi“, alebo „znameniami“. Dnes im vravíme zázraky – sú nimi uzdravenia chorých, utíšenie búrok, kriesenie mŕtvych. Čas a evanjeliá svedčia o tom, že Ježišovi nasledovníci, bez ohľadu na to, ako dlho s ním boli, sú „v úžase“ a „ohromení“ tým, čo koná. „Také niečo sme ešte nikdy nevideli!“ volá dav, keď Ježiš uzdravuje chromého v Evanjeliu podľa Marka.<sup>5</sup> Po utíšení búrky na Galilejskom jazere Matúš píše: „Ľudia žasli a hovorili: ‚Ktože je to, že ho i vietor i more poslúchajú?‘“<sup>6</sup> Dokonca aj jeho neprajníci si všímali jeho zázraky, ako napríklad vtedy, keď uzdravil istého muža v sobotný deň.<sup>7</sup> Zázraky sú neodmysliteľnou súčasťou rozprávania o Ježišovi, rovnako ako sú ňou aj ostatné znaky jeho božskosti. Medzi nimi aj zmŕtvychvstanie.

No ak je pre mnohých kameňom úrazu Ježišova ľudskosť, o to viac je ním jeho božstvo. Pre moderné,

## *Kto je Ježiš?*

racionálne zmýšľanie môže byť debata o čomsi nadprirodzenom znepokojujúca – trápna. Mnohí ľudia našich čias Ježiša obdivujú, ale veľmi rýchlo si rozmyslia, či uveria aj v jeho božstvo. Napriek tomu, do akej miery sa cez evanjeliá zameriavajú na jeho „mocné činy“, mnohí by chceli jeho totožnosť obmedziť len na totožnosť múdreho učiteľa. Thomas Jefferson, niekdajší americký prezident, zašiel tak ďaleko, že si vytvoril vlastné evanjelium, v ktorom sa zameril na Ježišove etické učenie a (doslova) vystrihol zázraky a iné znaky jeho božstva. Jefferson dal prednosť svojej verzii Ježiša pred tou, ktorú našiel v evanjeliách. Tak ako mnohým z nás, ani jemu sa isté časti života tohto muža nepozdávali. Chcel mať Ježiša, ktorý nepredstavuje ohrozenie, ani neuvádza do rozpakov, Ježiša, ktorý je neškodný. Keď odborník na Nový zákon E. P. Sanders preštudoval Jeffersonovu upravenú verziu Nového zákona, usúdil, že tento mudrc z Monticella, ako Jeffersona prezývali, si vytvoril Ježiša, ktorý bol v konečnom dôsledku „veľmi podobný samotnému Jeffersonovi“.<sup>8</sup>

No božstvo je súčasťou Ježišovho života rovnako ako človečenstvo. Vynechajte jedno alebo druhé, vystrihnite nepohodlné časti, a ten, o kom sa bavíme, už nie je Ježiš. Je to len náš výmysel.



Tradičná viera v to, že Ježiš bol človek aj Boh zároveň, môže azda vyvolať toľko otázok, koľko ich aj zodpovedá. Pojem „pravý Boh a pravý človek“ je, dovoľím si použiť trochu záľudné slovo, tajomstvom. Niečím nevyriešiteľným, o čom môžeme len uvažovať.

Táto kniha sa bude touto otázkou zaoberať, no nebude predkladať nijaké nové teologické tvrdenia. Pre-

dovšetkým preto, lebo verím tradičnému kresťanskému chápaniu Ježiša Krista. A tiež preto, lebo nie som profesor teológie. Ak túžite po dlhej teologickej debata napríklad o tom, že Syn je „konsubstanciálny“, „spolupodstatný“, čiže „jednej podstaty“ s Bohom Otcom, alebo chcete porozumieť Najsvätejšej Trojici, jestvuje veľa iných kníh, ktoré si s týmito témami poradia omnoho lepšie ako ja. Na niektoré z nich vás v jednotlivých kapitolách upozorním.

Táto kniha nie je ani biblickým komentárom, čiže vedeckou prácou, ktorá poskytuje detailnú analýzu každého verša z Biblie, v tomto prípade z evanjelií. Biblické komentáre sú zamerané na historický, politický a sociologický kontext v pozadí biblických kníh, vrátane ich autorstva, času a miesta pôvodu, ďalej na spôsob, akým texty vznikali, na význam pôvodných hebrejských a gréckych slov, na možný vplyv textov na ich dobových čitateľov, na náboženskú podstatu textov, na paralely konkrétnych veršov s inými časťami Biblie a na teologickú interpretáciu textu v priebehu dejín. V tejto knihe sa budem opierať o komentáre od tých najlepších učencov. No táto kniha nie je príručkou.

Čím teda je?

Je pohľadom na Ježiša, takého, aký sa javí v evanjeliách, cez optiku môjho vzdelania, skúseností, modlitby a nedávnej púte do Svätej zeme. A cez optiku viery.

To, ako chápem Ježiša, z veľkej časti vyplýva z môjho vzdelania, formálneho aj neformálneho. Ako každý kňaz, aj ja som niekoľko rokov študoval teológiu na vysokej škole. V tom období sme veľa času strávili podrobným štúdiom Nového zákona. Dôkladným skúmaním evanjeliových rozprávání a častou analýzou textu riadok po riadku a slovo po slove sme sa usilovali prísť na koreň významu Ježišových slov a činov.

## Kto je Ježiš?

Nový zákon som však študoval ešte skôr, ako som začal študovať teológiu. Pár rokov predtým som sa dokonca už ako jezuita počas štúdia filozofie naučil niečo z gréčtiny, aby som mohol čítať evanjeliá v ich pôvodnom jazyku. Vlastne, štúdium novozákonnej gréčtiny považujem za svoju najlepšiu životnú skúsenosť, pokiaľ ide o vzdelanie. Jedného jarného popoludnia ma profesor vyvolal, aby som preložil prvé riadky Jánovho evanjelia, a keď som nahlas prečítal: „Na... počiatku... bolo... Slovo,“ mal som dojem, že mi srdce vybuchne od eufórie.

Keď viete trochu po grécky, umožní vám to všimnúť si veci, ktoré nezachytia ani tie najlepšie preklady. Jedna vec je čítať preklad evanjelií, v ktorom sa píše, že keď Ježiš uvidel chorého človeka, bol „pohnutý súcitom“. No je iné prečítať si grécke *splagchnizomai*, čo znamená, že Ježiš bol pohnutý v tom najhlbšom vnútri – doslova vo svojich útrobach. Inými slovami, Ježiš cítil súcit až niekde v žalúdku. Gréčtinu budem používať zakaždým, keď by to mohlo dopomôcť k lepšiemu porozumeniu toho, čo evanjelisti mysleli určitým slovom alebo slovným spojením.

Okrem akademickej pôdy som sa štúdiu o Ježišovi v značnej miere venoval aj neformálne. Odkedy som vstúpil k jezuitom, veľmi ma začali baviť knihy o takzvanom „historickom Ježišovi“. V historických štúdiách o Ježišovi sa vedci usilujú vysvetliť čo možno najviac z toho, čo sa dá s istotou povedať o živote a časoch Ježiša Nazaretského. Knihy a články o historickom Ježišovi sa zaoberajú témami, ako sú náboženské zvyky v židovskej kultúre v Palestíne prvého storočia, socioekonomické podmienky života pod rímskou nadvládou a spôsob, akým tesár mohol uživiť svoju rodinu v malej galilejskej dedinke.

Takéto bádanie nám pomáha porozumieť Ježišovi v kontexte jeho čias. Jeden rýchly príklad: V jednom zo svojich podobenstiev Ježiš opisuje podmanivý príbeh o sluhovi, ktorý dostal do úschovy „talenty“ svojho pána.<sup>9</sup> Ak viete, že „talent“ je obrovské množstvo peňazí, približne pätnásťročná mzda bežného nádenníka, lepšie pochopíte dôvod, pre ktorý Ježiš tento termín vo svojom príbehu použil. Lepšie pochopíte podobenstvo – a teda aj Ježiša.

Historici využívajú pri skúmaní Ježiša všetky dostupné prostriedky – poznatky o kultúrach prvého storočia a miestnych jazykoch, a dokonca archeologické nálezy na danom území – s cieľom pochopiť jeho život a dobu. Takéto štúdium sa často priraduje k takzvanej „kristológii zdola“, teda k vede, ktorá sa usiluje pochopiť Ježiša vychádzajúc z jeho ľudskej prirodzenosti. Jej východiskovým bodom je Ježiš ako ľudská bytosť, „Ježiš dejín“.

Prečítal som však aj rovnako veľa takých kníh a článkov o Ježišovi, ktoré sa nezaoberali až tak detailmi o čase, ktorý strávil na zemi, ako skôr o jeho mieste v kresťanskej viere. Tieto texty rozoberali témy, ako sú zmrŕtvychvanie, naša „spása“ v Kristovi a povaha jeho vzťahu k Otcovi a Duchu Svätému. Zameriavali sa na „Krista viery“ a začínajú božstvom Ježiša Krista. Vraví sa tomu „kristológia zhora“. V nej je východiskovým bodom Ježiš ako Boží Syn.

Rozdiel medzi týmito dvoma prístupmi si môžeme ukázať na krátkom príklade, ku ktorému sa detailnejšie vrátíme neskôr: na dramatickom rozprávaní o vzkriesení Lazára.

Uprostred Jánovho evanjelia sa dočítame, že v Betánii, v dedine hneď za Jeruzalemom, zomiera brat Ježišových priateliek Márie a Marty. Ježiš sa o tom dopočuje, počká tri dni, potom sa stretáva s dvomi sestrami



a konečne navštívi mužov hrob. Káže odvaliť kameň a volá: „Lazár, pod' von!“ A mŕtvy vychádza z hrobu.<sup>10</sup>

Historik, ktorý sa zaujíma o Ježiša a robí teológiu „zdola“, by si mohol klásť asi takéto otázky: Ako zvykli židia v tom čase pochovávať? Znamenajú niečo tie tri dni z náboženského hľadiska? Je možné, že Ježišovi zabránili ísť priamo k hrobu nejaké obyčaje? Aká bola úloha žien v židovských pohrebných obradoch? Obsahovala vôbec nejaká židovská tradícia v tých časoch ideu vzkriesenia? Odpovede na tieto otázky nám pomáhajú do hĺbky pochopiť tento príbeh a vrhajú svetlo na to, čo Ježiš toho dňa v Betánii povedal a urobil.

No ten, pre ktorého je východiskom Kristus viery a kto robí teológiu „zhora“, si bude asi klásť trochu odlišné otázky. Čo nám vzkriesenie Lazára hovorí o Ježišovej božskej moci? Ako Ježišovo konanie pri hrobe potvrdzuje jeho slová? Ako sa v tomto rozprávaní prejavuje chápanie Ježiša ako „života“? Akým spôsobom vzkriesenie Lazára predpovedá Ježišovo vzkriesenie? A čo nám rozprávanie o Lazárovi hovorí o odpovedi na Boží hlas v našom živote?

Je dôležité klásť si otázky oboma spôsobmi, a ak stratíme jeden z týchto pohľadov, riskujeme, že Ježiša zmeníme na Boha, ktorý predstiera, že je človek, alebo na človeka predstierajúceho, že je Boh. Dva spomenuté prístupy sa dopĺňajú, nie sú protichodné. Ak chce veriaci človek stretnúť Ježiša Krista takého, aký je, potrebuje pochopiť Ježiša dejín, muža, ktorý chodil po našej zemi, a stretnúť Krista viery, toho, ktorý vstal z mŕtvych. Oba prístupy totiž hľadajú odpoveď na otázku, s ktorou sa museli vysporiadať učeníci na ceste do Cézarey Filipovej: Kto je Ježiš? Oba sú kľúčové a oba používam v tejto knihe rovnako, hoci dôraz sa môže meniť v závislosti od príbehu.

Lebo Ježiš je vždy pravý Boh a pravý človek. Nie je v jednej chvíli človekom a v inej zasa Bohom, hoci v jednotlivých epizódach jeho života sa môže zdať, že to tak je. Je božský, aj keď píli drevenú dosku, a je ľudský, aj keď kriesi Lazára. Prirodzene, pri čítaní rôznych častí evanjelia môžeme mať pocit, že v niektorých vidíme viac jeho človečenstvo a v iných zas jeho božstvo. Niektoré kapitoly tejto knihy dávajú do popredia skôr aspekty jeho ľudskej prirodzenosti (napríklad v čase, keď žil ako tesár v Nazarete) a iné zas aspekty jeho božskej prirodzenosti (povedzme uzdravenie chromého). Aj tak je však zavádzajúce hovoriť o tom takto – pretože Ježiš je vždy ľudský aj božský zároveň, či už vyrába stôl, alebo uzdravuje chorého. Jeho dve podstaty sú neoddeliteľné, ustavične sú spojené v jednej osobe.

Pravé božstvo a pravé človečenstvo jeho osoby pri-náša so sebou aj otázky, na ktoré nevieme odpovedať. Čo sa odohrávalo v Ježišovej mysli? Ako jeho človečenstvo „spolupracovalo“ (keď už chceme použiť toto ťažkopádne slovo) s jeho božstvom? *A vice versa?* Do akej miery si bola jeho ľudská osoba vedomá svojho božstva? Tieto otázky, podobne ako mnoho iného o Ježišovi, zostávajú tajomstvom.

No hoci identita Ježiša ako Božieho Syna, ktorý je pravým človekom, ostáva tajomstvom, je to krásne tajomstvo, jedno z najkrajších, o akom viem, a rozhodne stojí za to zamýšľať sa nad ním.



Okrem akademického štúdia som Ježiša spoznával tromi ďalšími spôsobmi: modlitbou, skúsenosťou a púťovaním.

Pred dvadsiatimi piatimi rokmi som vstúpil do Spoločnosti Ježišovej, čo je rímskokatolícka rehoľa, známejšia pod menom jezuiti. Krátko nato, ako som vstúpil do jezuitského noviciátu (prvá časť formácie), ma oboznámili s úžasnou formou modlitby, ktorú spopularizoval svätec, čo v 16. storočí našu rehoľu založil – Ignác Loyolský. Táto metóda modlitby je známa pod mnohými menami: ignaciánska kontemplácia, modlitba predstavivosťou a zostavenie miesta.

Ignaciánska kontemplácia človeka pobáda predstaviť si seba samého v jednotlivých scénach z Biblie. Ak napríklad rozjímate o Ježišovi a jeho učeníkoch, ako sa ocitli na lodi uprostred búrky, predstavujete si, že ste na palube spolu s nimi, a kladiete si niekoľko otázok, ktorými sa usilujete preniesť do tej situácie.

Môžete sa pýtať: Čo vidím? Koľko je na lodi učeníkov? Ako sa tvária? Ako veľmi je more rozbúrené? Čo počujem? Zavýjanie vetra? Rybárske náčinie, čo sa šmýka po palube? Čo cítim? Ste na rybárskej lodi, takže možno zápach, čo na nej zostal z dnešného úlovku. A ako sa cítite? Doma utkané oblečenie bolo pravdepodobne ťažké, keď ho premočila voda zúriacej búrky. Možno máte v ústach nejakú chuť? Jemné kvapky vody na perách. Takto prostredníctvom predstavivosti umožníte, aby sa evanjeliový príbeh odvíjal pred očami vašej mysle, a potom si všímate svoje reakcie.

Ignaciánska kontemplácia nevyžaduje nijaké osobitné duchovné nadanie. Ani od vás nechce, aby ste verili tomu, že každý jeden detail rozprávania je pravdivý. (Ešte sa presvedčíme o tom, že niektoré evanjeliové správy o tých istých udalostiach sa líšia.) Kontemplácia si vyžaduje len to, aby ste vo svojej predstavivosti vstúpili do evanjeliových príbehov a aby ste pripustili, že Boh môže konať aj prostredníctvom vašej fantázie a po-

máha vám tak vidieť veci novým spôsobom. Sám Ježiš vyzýval ľudí, aby používali svoju predstavivosť, keď im rozprával podobenstvá. Keď sa ho niekto opýtal: „Kto je môj blízny?“ Ježiš mu v odpovedi nedal definíciu, ale ponúkol mu príbeh o milosrdnom Samaritánovi, čím v podstate povedal svojim poslucháčom: „Predstavte si, že by sa stalo niečo takéto.“

Niektoré časti Ježišovho života sa akoby samy núkajú na ignaciánsku kontempláciu: živé rozprávania o tom, ako uzdravoval chorých, priam volajú po tomto spôsobe modlitby. Ďalším príkladom je obdobie Ježišovho života v Nazarete, medzi dvanástym a tridsiatym rokom jeho života. O tom dlhom časovom úseku sa totiž píše len v jednom jedinom riadku a tie roky sa označujú ako „skrytý život“.<sup>11</sup> Je dôležité zamýšľať sa nad tým, ako asi vyzeral jeho život v tých dňoch, a práve toto je zároveň bod, v ktorom niektoré biele miesta vyplňajú najmä vedecké poznatky o historickom Ježišovi a pomáhajú nám predstaviť si jeho život v Nazarete v prvom storočí.

Niektoré časti tejto knihy teda vychádzajú z mojej modlitby, keďže som si ako prípravu na jej napísanie spätne čítal svoje duchovné denníky. A tu je ďalší dôležitý bod: Keď budeme rozoberať Ježišov život, jasne dám najavo, čo vychádza z evanjelií, čo z kresťanskej tradície, čo z historického výskumu – a čo vychádza z vedeckých špekulácií a čo z mojej osobnej modlitby. Dám teda vedieť, čo je špekuláciou a čo nie.

Môj pohľad na Ježišov život vychádza tiež zo skúsenosti. Kristus žije, naozaj vstal z mŕtvych, nesedí len „po pravici Otca“, ako sa vraví v Nicejskom vyznání viery, ale žije aj v živote ľudí okolo nás. Svätý Pavol v jednom krásnom obraznom vyjadrení hovorí, že spoločenstvo veriacich je „Kristovým telom“ na zemi. Tak-

že v apoštolských dielach, v ktorých som pôsobil, som stretával Krista. V Kingstone na Jamajke pri sestrách Matky Terezy. V Nairobi v Keni pri východoafrických utečencoch. V americkom Chicagu pri ľuďoch z pouličných gangov. V Bostone pri mužoch a ženách vo väzení. Aj vo farnosti, ktorá susedí s bohatou štvrťou v New Yorku.

Keď Matka Tereza pracovala medzi chudobnými, často hovorievala o stretnutiach s Kristom „v bolestnom prestrojení“. Aj ja som mnohokrát stretol Krista medzi chudobnými. No možno ho nájsť v každom človeku. Ako napísal jezuitský básnik Gerard Manley Hopkins:

*„Pretože Kristus zanôti z miest tisícich,  
lúbezne v údoch, lúbezne v očiach nie svojich,  
Otcovi, v tých črtách ľudských tváří.“*

Menej básnicky povedané, Krista môžeme stretnúť v ľuďoch okolo seba. Každý ľudský príbeh nám môže povedať čosi o Bohu. Porozprávam vám teda o tom, ako som Boha stretával v iných ľuďoch.

Mnohé úseky Nového zákona pre mňa nabrali na význame vďaka určitým životným udalostiam. Keď prídete v kritickom momente do kontaktu s Biblou, často máte pocit, akoby ste niektoré state videli po prvýkrát. Všimnete si v nich niečo nové a stať odrazu nadobudne rozmer očividného znamenia. Je iné čítať o búrke na mori, keď si žijete spokojne, a iné keď prežívate obdobie, v ktorom sa všetko okolo vás búri. Dúfam, že keď opíšem prepojenie úryvkov Biblie s mojimi zážitkami, pomôžem vám spájať si ich aj s tými vašimi.

A napokon, veľká časť knihy bude hovoriť o idei putovania a bude sa od nej odvíjať. Pred dvomi rokmi som

so svojím priateľom jezuitom cestoval na miesta, ktoré kresťania nazývajú Svätá zem. Je to oblasť v Izraeli a jeho okolí, kde sa odohrali mnohé udalosti Starého a Nového zákona.



Putovanie do Svätej zeme ma ohromilo. Bolo takmer neuveriteľné ocitnúť sa na miestach, kde kedysi žil Ježiš. Keď som pod páliacim slnkom prvýkrát zazrel Galilejské jazero a ligotanie jeho modro-zelenej hladiny medzi ružovkastými piesočnými kopcami, bolo to ako sen. Pár dní predtým sme s priateľom Georgeom počas pobytu v Jeruzaleme narazili na rybník Betsata, ktorý sa v Evanjeliu podľa Jána spomína ako miesto, kde Ježiš uzdravil chromého.<sup>12</sup> Ján ho opisoval ako rybník s „piatimi stĺporadiami“. Niekoľko storočí vedci pochybovali, či ten rybník vôbec niekedy existoval. No archeologické vykopávky v 19. storočí odhalili takmer celý ten komplex – spolu s piatimi stĺporadiami, presne tak, ako ho Ján opísal. Nielen vidieť miesto, na ktorom Ježiš vykonal zázrak, ale aj môcť sa presvedčiť o presnosti správ v evanjeliu bolo veľmi dojemné. Bolo tam päť stĺporadií: jedno, druhé, tretie, štvrté, piate. Boli tam. A bol tam aj on.

Počas dvoch týždňov sme s Georgeom navštívili takmer každé miesto, na ktorom bol aj Ježiš: Jeruzalem, Betlehem a samozrejme Nazaret, no aj iné, ktoré tradícia spája s jeho verejným pôsobením v okolí Galilejského jazera – Vrch blahoslavenstiev, kde predniesol „reč na vrchu“; kamenisté pobrežie, odkiaľ povolal prvých učeníkov; zátoku, v ktorej hovoril v podobenstvách sediac v člne jedného zo svojich učeníkov. Možnosť vidieť to, čo videl Ježiš, a stáť tam, kde stával on (alebo aspoň

približne tam), prehĺbila moje porozumenie evanjeliám a takisto moju vieru.

Púť ma tiež naučila veci, ktoré som z kníh nevyčítal. Predovšetkým to, že miesta v okolí Galilejského jazera, kde sa uskutočnilo toľko zázrakov, sú tak blízko pri sebe. Za pár hodín sa dá prejsť po celom pobreží a navštíviť mnohé miesta, kde sa objavili *dynameis*, ako ich nazývajú evanjeliá, pôsobivé „mocné činy“. Niektoré miesta však boli od seba ďaleko. Jedna vec je prečítať si, ako Ježiš prechádzal s učeníkmi z Jeruzalema do Jericha, no keď tú vzdialenosť zdolávate vy (hodina cesty autom), nevdojak vám napadne, že absolvovať tú cestu v prvom storočí pešo muselo byť ako za trest.

Každú chvíľu nás prekvapili nejaké detaily. Jedného horúceho dňa som stál na mieste, kde Ježiš s najväčšou pravdepodobnosťou predniesol podobenstvá, na brehu Galilejského jazera. Rozhliadol som sa dookola a všimol som si, že okolitú krajinu tvorí kamenistá zem, úrodná pôda a trnité rastliny. V tej chvíli som si spomenul na Ježišovo podobenstvo o rozsievачovi, ktorý sial zrno práve do takejto pôdy.<sup>13</sup> Po prvýkrát som si uvedomil, že keď Ježiš kázal, neopisoval abstraktné pozemky (nepovedal „Skúste si predstaviť kamenistú zem“), ale tie, na ktorých stáli jeho poslucháči. Predstavil som si ho, ako im ukazuje a hovorí: „Pozrite sa tamto na tú zem.“

Táto skúsenosť mi pripomenula čosi, čo mi pred cestou povedal jeden priateľ. Ísť do Svätej zeme je ako navštíviť domovinu dobrého priateľa. Bez ohľadu na to, ako dobre svojho priateľa poznáte, potom mu budete rozumieť viac. Navyše, púť spôsobila, že evanjelium je pre mňa živšie, hlbšie chápem jednotlivé rozprávania. Poskytla mi neuveriteľné množstvo fascinujúcich informácií o živote a časoch Ježiša Nazaretského. To je dôvod, prečo sa Svätá zem často označuje ako piate evanjelium.

O toto všetko sa budem opierať pri úvahách o Ježišom živote: o poznatky zo štúdií, o modlitbu, skúsenosť, o putovanie – a o vieru. Toto všetko zvažím pri zodpovedaní otázky, ktorú ako prví dostali učeníci na ceste do Cézarey Filipovej: Kto je Ježiš?



Čo sa týka štruktúry knihy, budem po častiach predstavovať Ježišov život – začnem zvestovaním jeho narodenia, budem pokračovať jeho detstvom, dospievaním a obdobím ranej dospelosti, potom krstom, ktorý prijal od Jána. Špeciálne sa zameriam na jeho verejné účinkovanie a rozprávanie zakončím jeho poslednými dňami, jeho smrťou a vzkriesením. Evanjeliá sa síce nezhodujú v slede udalostí (často ani nezahŕňajú rovnaké udalosti), no odvíjajú sa vo viac-menej logickej postupnosti. Takže je možné použiť všetky štyri naraz. Mojm sprievodcom bude viacero kníh o „evanjeliových paralelách“, ktoré chronologicky prepájajú úryvky z evanjelií podľa Matúša, Marka a Lukáša. Pridať k nim Evanjelium podľa Jána je o čosi ťažšie, no nie je to nemožné – keďže takisto postupne sleduje Ježišov život.

Keď natrafíme na významné „miesta“ Ježišovho života, rozpoviem vám, čo som na nich videl počas svojho putovania. Verím, že týmto spôsobom vás vezmem so sebou na výlet, ktorý som prežil. A tiež budem uvažovať nad tým, čo nám jednotlivé situácie Ježišovho života môžu povedať dnes.

Každá kapitola bude obsahovať niečo z cestopisu, skúmanie nejakého textu a pár duchovných úvah. Na záver každej kapitoly pridám príslušný úryvok z evanjelia, aby som vás povzbudil prežiť dané časti Biblie osobne.



## *Kto je Ježiš?*

Samozrejme, nebudem hovoriť o každej udalosti z Ježišovho života, ktorú spomínajú evanjeliá. Ako som už povedal, toto nie je komentár k Biblii. A nikomu sa nechce čítať štyritisícstranovú knihu. Namiesto toho sa zameriam na tie konkrétne udalosti Ježišovho života, ktoré majú pre mňa najväčší význam a o ktorých si myslím, že mám o nich čo povedať. Nie o všetkých úryvkoch budem hovoriť rovnako podrobne. Niektoré rozprávania si vyžadujú dôkladnejšiu analýzu, iné netreba zbytočne naťahovať. Správy o Márii a Jozefovi nebudem rozoberať v takej miere ako napríklad tie, v ktorých vystupuje dospelý Ježiš. A tiež vám nebudem hovoriť o každom mieste, ktoré sme s Georgeom navštívili. Isto oželite opis toho, ako som si kupoval zubnú pastu v drogérii v Jeruzaleme či mydlo v Tiberiade.

Túto knihu som písal s tým, aby bola prístupná pre každého – od človeka, ktorý o Ježišovi len začína rozmýšľať, až po osobu, ktorá má dojem, že túto tému dobre ovláda. Je určená pre ľudí hlbokej viery a aj pre tých, ktorí neveria a chcú sa niečo o Ježišovi dozvedieť. Môj postoj je však kresťanský. Takže sa nebudem hanbiť hovoriť o svojej viere. A tiež nebudem predpokladať predošlé vedomosti o evanjeliách či Ježišovom živote a jeho časoch, ale budem čakať, že sa rýchlo chytíte a, ako Ježiš povedal, budete ma nasledovať.



Každý priateľ, ktorému som povedal, že píšem knihu o Ježišovi, sa zasmial. Naplnenie tohto plánu sa zdalo nemožné. No keď som vysvetlil, že sa zameriam len na niektoré konkrétne úseky evanjelia, jeden priateľ sa ma múdro spýtal: „Čo môžeš povedať, čo ešte nebolo povedané?“

„Nuž,“ povedal som, „budem hovoriť o Ježišovi, ktorého som stretol vo vlastnom živote. To je Ježiš, o ktorom ešte nikto nikdy nepísal.“ Môže to byť čosi také, akoby ste počuli priateľa hovoriť niečo neočakávané o vašom spoločnom známom. „To som o ňom nevedel,“ povedali by ste začudovane. Vidieť toho človeka očami niekoho iného vám môže pomôcť viac si ho vážiť. Napokon budete možno svojho známeho chápať úplne novým spôsobom.

Pozývam vás teda zoznámiť sa s Ježišom, ktorého už možno poznáte, no novým spôsobom. Alebo, ak o Ježišovi veľa neviete, rád by som vám ho predstavil. Rád by som vám predstavil Ježiša, ktorého poznám ja, ako osobu, ktorá je stredobodom môjho života.

Spoznávať Ježiša, rovnako ako spoznávať kohokoľvek iného, znamená putovať. Jednou časťou tohto putovania bola moja cesta do Izraela a tá mi zmenila život.